

**Univerzita Karlova v Praze
Katolická teologická fakulta
Ústav dějin křesťanského umění**

**Vladislava Holzapfelová
Funerální umění na vybraných hřbitovech 1850 - 1950**

Disertační práce

Vedoucí práce: PhDr. Marie Rakušanová PhD.

Oponentský posudek disertační práce: Mgr. Marie Foltýnová, PhD.

Tématem disertační práce Vladislavy Holzapfelové je funerální umění na území Prahy v letech 1850 – 1950. Funerální umění v uvedeném období představuje specifický druh umělecké tvorby zejména v sochařství, v architektuře, uměleckém řemesle, méně v malířství. V průběhu uvedeného období došlo v české společnosti k zásadní změně chápání fenoménu smrti a s tím spojených rituálů a formálních prostředků vlastního pohřbu i uctění památky předků. Tato změna se dotkla všech společenských vrstev, jak z hlediska změny způsobu pohřbu na modernější kremaci, tak i ve změně výzdoby a konstrukce pohřebního místa. Objevují se nové architektonické stavby, od obrovských a monumentálních památníků, nově zakládaných hřbitovů, kolumbárií a nákladných hrobek používajících tvarosloví historických stylů, až po drobnější sepulkrální občanské hroby nebo jen prosté náhrobní desky.

Předkládaná disertační práce je poměrně vyčerpávajícím přehledem sepulkrálií na pražských hřbitovech, některé specifické formy funerálního umění autorka dokládá i mimopražskými nebo dokonce zahraničními příklady. Z pečlivě strukturovaného obsahu je jasné, že převládající metodou práce byl systematický průzkum dochovaných realizací, třídění sebraného materiálu na typologické, stylové, architektonické i autorské skupiny náhrobků, hrobek a sochařských děl vyskytujících se v dané době v uvedené lokalitě. Z autopsie poznaný materiál autorka roztrídila do vzájemně se prolínajících skupin - pomocí formální analýzy na díla patřící k určitému historickému či uměleckému stylu, posléze na skupiny podle výrobce nebo autora architektury či uměleckého díla, dále pak na skupiny obsahující určitou symboliku nebo doprovodný text.

V úvodu se autorka věnuje problematice změn v pojmání smrti a památky na zesnulého od závěru novověku po současnou dobu. Naše společnost prošla velkými změnami, od převládajícího katolicismu, přes dva světové konflikty až po násilnou sekularizaci po roce 1948. To se nutně odrazilo i ve výzdobě míst posledního odpočinku člověka. Kromě změny uměleckých stylů se v umění náhrobku projevuje i změna v potřebě pozůstalých navenek projevit zármutek nad ztrátou blízkého člověka nákladným uměleckým dílem. I dobře situovaní objednavatelé v moderní době ubírají na nákladnosti a monumentalitě rodinných hrobek, hrob se stává místem osobní a intimní kontemplanace se vzpomínkou na zemřelého člena rodiny. Snížení poptávky po pompézní posmrtné reprezentaci, ale také povolení kremace, ze které se nakonec stal převládající způsob pohřbu, vedlo k rozšíření prefabrikované, především kamenické, výroby náhrobků, mizí sochařské i architektonické prvky funerální výzdoby. Odborná literatura, která věnovala tomuto tématu pozornost, není příliš rozsáhlá, autorka čerpala v postatech z veškerých dostupných publikací a pramenů.

První kapitulu disertační práce tvoří historický exkurs proměny postoje k posledním věcem člověka ve vymezeném období 1850 – 1950. Kromě individuálních a společenských změn v chápání smrti i vyrovnání se s vlastním zármutkem, je to hlavně nový fenomén kremace, který přinesl podstatné změny ve formální podobě pohřebního místa. Autorka se v této kapitole také zabývá velkými funerálními projekty národních pohřebišť a památníků – Slavínem na Vyšehradě, královskou hrobkou v katedrále sv. Víta, Vojtěcha a Václava na Pražském

hradě a původně legionářským památníkem na vrchu Vítkov. Tato pohřebiště si sama zaslouží monografické zpracování, protože ale vybočují z rámce zvoleného tématu disertační práce, věnuje se jim autorka jen stručně.

Následující část práce tvoří kapitoly soustředící se na rozdělení náhrobků do jednotlivých historizujících i moderních stylů. Přehledným způsobem se autorka snaží o typologii architektury stavby hrobky, sochařské výzdoby i nových typů pohřebišť – kolumbárií, urnových hájů nebo lesíků. K podrobnější charakteristice hlavních typů hrobek přidává autorka vždy konkrétní příklady a fotografickou dokumentaci v příloze, kterou vhodně doplňuje předcházející text. Této části práce bych ale vytkla nedůslednost v používání umělecko-historických termínů pro umělecký směr, styl, sloh. Snad to bylo způsobeno snahou po stylistické úpravě textu a úsilím vyvarovat se opakování stejných slovních spojení.

Produkcí kamenických firem na pražských hřbitovech v letech 1850 – 1950 se zabývá rozsáhlá sedmá kapitola rozčleněná na dvanáct podkapitol. Přestože se ne vždy jednalo o významné uměleckořemeslné realizace, rozlišení jejich produkce a podíly spolupracujících umělců je pro další bádání v oblasti funerálního umění záslužný počin. Zde se autorka musela opřít ponejvíce o vlastní průzkum a archivní rešerše, protože odborná literatura na toto téma v podstatě neexistuje. Řada podchycených kamenických firem se ale nespécializovala pouze na výrobu sepulkrálií. Pro zhodnocení uměleckořemeslné úrovně děl pro pohřební účely by bylo zajímavé porovnat kamenická díla těchto firem i mimo tuto specializovanou oblast produkce. Přesto jsou dosažené výsledky v terénním průzkumu a soupisu připsaných prací ke konkrétním kamenickým firmám, nebo dokonce jejich mistrům a spolupracujícím umělcům, chvályhodné.

Osmá kapitola je věnována monografickým heslům jednotlivých umělců, kteří se funerálnímu umění ve své tvorbě věnovali. Jejich výčet je vyčerpávající, i když úzkým zaměřením pouze na díla určená k místům posledního odpočinku se autorka připravila o možnost porovnat kvalitu sepulkrálních děl jmenovaných umělců s jejich ostatní celoživotní uměleckou tvorbou. Přínosem práce je však zcela jistě systematický soupis a datace sepulkrálií jednotlivých umělců, které bývají v monografických odborných publikacích spíše na okraji zájmu badatelů.

Závěr práce tvoří přehledně zpracované kapitoly o běžně i méně často užívané symbolice ve funerálním umění. Oceňuji také zařazení kapitoly o symbolech na židovských náhrobcích. Zařazená kapitola o náhrobních textech, smutečních oznámeních, národních navštívenkách, dokresluje historické souvislosti a vazbu funerálního umění na literaturu. Dále autorka vypracovala přehled navštívených pražských hřbitovů s upozorněním na vyskytující se významná umělecká díla.

Přes výše uvedené výtky k menšímu podílu umělecko-historického zhodnocení dokumentovaných sepulkrálií a zařazení do kontextu dobové umělecké tvorby, bych ráda zdůraznila, že autorce se podařilo v předložené disertační práci přinést nejen řadu zajímavých nových poznatků, ale především vytvořit ucelený a systematický přehled o pražských sepulkrálních dílech v období 1850 – 1950. Kromě přehledného způsobu zpracování jednotlivých kapitol, oceňuji především bohatství autopsií shromážděného materiálu včetně rozsáhlé fotodokumentace. Jistou mírou stylistické neobratnosti lze odstranit pečlivější redakcí textu.

Závěrem lze konstatovat, že na předložené disertační práci je patrné, že autorka prokázala nejen systematický zájem o dané téma, schopnost pracovat s prameny i odbornou literaturou, schopnost kriticky zhodnotit informace v ní uvedené a použít je pro vlastní badatelskou činnost a výzkum na dané téma.

Předloženou práci proto doporučuji k obhajobě.

V Praze dne 8. února 2016

Mgr. Marie Foltýnová PhD.